

نگاهی اجمالی به جایگاه عسل

ماشاءاله جمشیدی، رئیس اداره پرورش زنبور عسل معاونت امور تولیدات دامی وزارت جهادکشاورزی

به جا مانده در پرستشگاه‌ها و آرامگاه مردگان چنین بر می‌آید که عسل در آن روزگار از اهمیت بسیاری برخوردار بوده و در زمانهای قدیم با اشاره به اهمیت دارویی عسل، به بیماران جهت درمان توصیه می‌شد (۷).

● **عسل در یونان باستان:** یونانیان باستان تصور می‌کردند که خدایان چون خوراک بهشتی می‌خوردند فناپذیر و ابدی گشته‌اند آنها ایمان داشتند که عسل یکی از اجزای مهم این خوراک بهشتی است (۷).

● **عسل و زنبور عسل در اسلام:** حدیثی است در مورد قرآن و عسل که می‌فرماید: قرآن و عسل هر دو وسیله شفابخش هستند، عسل فیه شفاء للناس (شفای مردمان در آن است) و قرآن شفاء لما فی الصدور (شفاست برای آنچه درون سینه‌هاست) می‌باشد (۸).

قرآن کریم در دو آیه کلمه عسل را ذکر نموده است: نخست در سوره محمد (ص) آیه ۱۵ که خداوند در ستودن بهشت به نیکوکاران وعده داده است که در آنجا نهرهایی از عسل پاک و ناب روان است و سپس در سوره نحل که خواص شفابخش آنرا یادآوری نموده و در آیه های ۶۸ و ۶۹ این سوره در مورد عسل و زنبور عسل چنین می‌فرماید: و اوحی ربک الی النحل ان اتخذی من الجبال بیوتا و من الشجر و مما یعرشون ثم کلی من کل الثمرات فاسلکی سبل ربک ذللا یخرج من بطونها شراباً مختلفاً الوانه فیه شفاء للناس ان فی ذلک لایه لقوم یتفکرون.

«و خداوند به زنبور عسل وحی کرد که در کوهها و درختان و بلندی‌ها منزل گیرید. سپس از میوه‌های شیرین و شهد گل‌های خوشبو بخورید و راه پروردگار خودتان را بیوید. آنگاه از درون آنها شربت شیرین به رنگ‌های گوناگون بیرون می‌آید که شفای مردمان در آن است. مسلماً در این آیت و نشانه‌ای است برای گروهی که تفکر می‌کنند». آری همان طور که عسل، شفابخش جسم است، تفکر در زندگی زنبور عسل شفاء لما فی الصدور است. و بیماری شک و شبه را نسبت به پیامبران زایل می‌گرداند. همچنان که نیروی تفکر انسان را شایسته تکلیف و اوامر و دستورات الهی و تحمل مسئولیت می‌سازد.

و او را به مقام خلافت و جانشینی خدا در روی زمین می‌رساند و قلب‌های نابینا را بصیر و بینا می‌گرداند.

● **پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید:** عسل دارای اثر درمانی برای هر بیماری جسمی است و قرآن دارای اثر درمانی برای بیماری‌های روحی است (۹).

● **نظر امام صادق (ع) درباره عسل و زنبور عسل:** امام صادق (ع) شاگرد خود مفضل را درباره عسل و زنبور عسل چنین وادار به تفکر میکند: به زنبور عسل و اجتماعش در صنعت عسل سازی و تهیه خانه‌های شش ضلعی بنگر و آنچه در جمع زنبوران از ظرایف و زیرکی‌ها می‌بینی،

عسل ماده شیرین و غلیظی است که توسط زنبوران عسل از شهد گل گیاهان جمع‌آوری و تغییر شکل یافته و سپس در داخل سلول‌های مومی کندو ذخیره می‌شود. عسل حاوی مواد معدنی مثل: پتاسیم، سدیم، کلسیم، منیزیم، آهن، مس، منگنز، کلر، فسفر، گوگرد و سیلیکن می‌باشد. در عسل اسیدهای مختلفی مثل: اسید سیتریک، اسید استیک، اسید

بوتیریک، مالیک و سوکسینیک وجود دارد. ویتامین‌هایی که در عسل وجود دارند شامل تیامین (B1)، ریبوفلاوین (B2)، اسید اسکوربیک (C)، پیرویدوکسین (B6)، اسیدپنتوتنیک و اسید نیکوتنیک می‌باشند (۴).

عسل همواره در ادیان و مذاهب مختلف و هر جا که سخن از تغذیه و سلامتی انسان آمده وجود داشته، بعنوان عامل سلامتی انسان و معجون جوانی یاد شده است. در افسانه‌های قدیمی هم عسل عضو جدا ناشدنی در ساخت و امتحان انواع معجون‌های جوانی و معجزه آسا بوده است که به آن اشاره می‌شود.

● **دردین یهودیت:** در تورات نیز از عسل سخن به میان آمده است. در باب ۴۳ از سفر پیدایش گفته شده است که "یعقوب هنگام فرستادن فرزندانش به دربار یوسف حاکم مصر توصیه می‌کند که از محصولات سرزمین خود به عنوان ارمغان برایش ببرند". در زمره ی این پیشکش‌ها از عسل، کنیرا و پسته نام برده شده است. کتاب مذهبی یهودیان از سرزمین موعود چنین یاد می‌کند که در آن نهرهایی از عسل و شیر جاری است (۷).

● **دردین مسیحیت:** مسیح عسل را غذایی آسمانی و مقدس به حساب آورده و آن را شفای مردم می‌داند، بطوری که هم اکنون هم کسانی که به دین مسیح اعتقاد دارند، عسل را قبل از آنکه یک غذای لذیذ و مقوی بدانند، آن را یک شفا دهنده می‌دانند. در کتاب انجیل مسیحیان، از عسل و گیاهان دارویی به عنوان هدایای گرانبه‌ای طبیعت یاد شده است (۷).

● **در آیین بودا:** بوداییان همیشه افرادی که به کار زنبور داری مشغول بوده‌اند را افراد مقدسی بحساب می‌آورده‌اند و احترام خاصی برای این افراد قائل بوده‌اند (۷).

● **در دین زرتشت:** اولین ماده غذایی و درمانی که زرتشتیان از قدیم برای مداوای امراض و ضعف جنسی بکار برده و می‌برند عسل طبیعی می‌باشد (۷).

● **عسل در مصر باستان:** عسل در زندگی روحانی، اجتماعی و اقتصادی مصریان باستان نقش مهمی بازی می‌کرده است. از حکایت‌های

و زنبور عسل در اسلام و سایر ادیان و مکاتب

«اگر چیزی شفا هست در خوردن، عسل است» (بحار الانوار، ج ۶۶، ص ۲۹۰، حدیث ۳).

علاوه بر این پیامبر اسلام (ص) می فرماید:

«عسل دارای اثر درمانی برای هر بیماری جسمی است و قرآن دارای اثر درمانی برای بیماریهای روحی است بنابراین هر ۲ را برای شما توصیه می کنم» (۸).

امام کاظم (علیه السلام) می فرمایند: «عسل را با سیاه دانه مخلوط کنید، فرد تب دار از این مخلوط لذیذ ۳ انگشت به دهان بگذارد، رنج تب از جانش خواهد رفت» (بحار الانوار ج ۶۲، ص ۱۰۰ حدیث ۲۳).

امام رضا (علیه السلام) می فرمایند: «مداومت در خوردن عسل هر بامداد زمستان از ابتلاء به زکام جلوگیری می کند» (بحار الانوار ج ۶۲، ص ۳۲۴).

امام صادق (علیه السلام) می فرمایند: «هیچ چیز برای مردم مانند عسل شفا بخش نیست» (کافی، ج ۶، ص ۳۳۲، حدیث ۱).

این سخنان پیامبر و امامان معصوم (علیه السلام) سالها قبل و پیش از تحولات اخیر بشری در زمینه فن آوری و علوم جدید بیان شده است و منبع آن، اتصال آن بزرگواران به منشاء خلقت و بهره گیری از ذات مقدس الهی بوده است. عسل یکی از نعمتهای خداوندی است که اسلام ۱۵ قرن پیش به استفاده از آن تأکید کرده است و دانشمندان امروزی هر از چندگاهی به یکی از خواص شگفت انگیز این نعمت خدادادی پی برده و آن را اعلام می دارند.

منابع:

- ۱- برجی، ب. (۱۳۷۴). زنبور عسل در قرآن. فصلنامه فرهنگ جهاد. سال اول. شماره ۱. صفحه ۱۱۳ تا ۱۳۰
- ۲- برجی، ب. (۱۳۷۴). زنبور عسل در روایات. فصلنامه فرهنگ جهاد. سال اول. شماره ۲. صفحه ۱۲۳ تا ۱۳۰
- ۳- علی آقایی نراقی، م - میرنظامی ضیابری، س. ح. (۱۳۸۴) عسل درمانی زنبور عسل و فراورده های آن عسل گرده زله رویال و خواص آن، ناشر آبیژ
- ۴- عبادی، ر - احمدی، ع. ا. ۱۳۸۳. پرورش زنبور عسل. انتشارات ارکان. چاپ دوم
- ۵- مجلسی، م. ب. ۱۳۸۵. بحار الانوار. جلد ۲. چاپ اول
- 6- <http://www.asalsabalan.ir/post-30.aspx>
- 7- <http://www.hezargiah.com/?p=31>
- 8- http://www.iranwebshop.info/MGID_21/SGID_1146/10048191.html
- 9- <http://www.irib.ir/health/html/honey.htm>
- 10- <http://www.porsojoo.com/fa/node/2385>

مسلماناً چنانچه کار آنها را مورد تامل و دقت قرار دهی؛ آن را شگفت و ظریف می بینی، وقتی کارهایشان را بنگری آن را عظیم و شریف و در ردیف کارهای انسان می یابی. ولی چون به خود زنبوران بنگری آنها را حتی نسبت به خویشتن جاهل و نادان می یابی و در این دلیل واضح و آشکاری است بر اینکه صواب و حکمت در این صنعت از آن زنبور عسل نیست، بلکه از آن کسی است که آنرا با این طبیعت آفریده و این صنعت را در آن برای مصلحت انسان قرار داده است (۶).

عسل غذای لذیذی است که از زنبور عسل به دست می آید و قرآن نیز بدان پرداخته است:

«فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ» «خوردن عسل برای مردم شفاء است»

واژه «شفاء» در قرآن، درباره ی خوردنی ها به کار نرفته است، مگر برای عسل.

پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «لم يستشف المریض بمثل شربة العسل» «هیچ مریضی، به مانند نوشیدن عسل شفاء پیدا نمی کند» (۱۰).

قرآن و احادیث به عسل به دیده درمان گر بیماریها نگاه می کنند از پیامبر گرامی روایت شده که فرمود:

«من شرب العسل فی کل شهر مره یبرید ما جاء به القرآن عوفی من سبع و سبعین داء» کسی که «لاقل» هر ماه یکبار عسل بنوشد و شفائی را که قرآن از آن یاد کرده بطلبد، خدا او را از ۷۷ نوع بیماری شفا می بخشد» (سفینه البحار جلد ۲ صفحه ۱۹۰). البته از آنجا که هر حکم عامی، موارد استثنائی هم دارد، در موارد نادری عسل مورد نهی قرار گرفته است.

حضرت علی (ع) در کلمات قصار نهج البلاغه می فرمایند: عسل مایه درمان است. (کلمات قصار نهج البلاغه) و در جای دیگر نهج البلاغه می فرمایند: عسل درمان هر بیماری است و دردی در آن وجود ندارد. بلغم را دفع می کند و قلب را پر نشاط می سازد.

رسول گرامی اسلام (ص) می فرمایند:

خَمْسٌ يَذْهَبْنَ بِالنَّسِيَانِ وَيَزِدْنَ فِي الْحِفْظِ وَيَذْهَبْنَ بِالْبَلْغَمِ السَّوَاكِ وَالصِّيَامِ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ وَالْعَسَلِ وَاللَّبَّانِ

«مسواک زدن، روزه گرفتن، قرائت قرآن، عسل خوردن و شیر خوردن فراموشی را از بین می برد و حافظه را تقویب می کند» (بحار الانوار، ج ۶۳، ص ۲۹۰).

«بهترین نوشیدنی ها عسل است که به قلب نشاط می بخشد، سینه را گرم و به قوه حافظه کمک می کند» (بحار الانوار، ج ۲، ص ۲۹۵).

«عسل هزار و یک خاصیت دارد و هزار و یک درد را شفا می دهد» (بحار الانوار، ج ۶۲، ص ۲۹۵).

«هر کس می خواهد حافظه اش زیاد شود باید عسل بخورد» (مکارم الاخلاق، ج ۱، ص ۳۵۸، حدیث ۱۱۶۷).